

Disputatio theologica de illuminatione hominis

<https://hdl.handle.net/1874/340973>

DISPUTATIO THEOLOGICA;
DE
ILLUMINATIONE
HOMINIS.
QUAM

Favente Deo,
SUB PRESIDIO,
D. JOHANNIS HOORNBEECK, S.S.
Theolog. Doctor. ejusdemque facultatis in inelytâ Aca-
dem. Ultraject. Profess. ac in Eccles. ibi-
dem Pastoris vigilantiss.
Publicè ventilandam proponit,
JOHANNES JACOBUS HANFELD Palatinus
Ad diem 15 Decemb. horis locoque solitis.

ULTRAJECTI,
Ex Officina JOANNIS a WAESBERGE.
Anno MDCXLIX,

Illustrissimis, Nobilissimis, ac Prepotentibus,

D. D. PROVINCIAE ULTRAJECTINAE
Ordinibus : avita libertatis, ac Orthodoxae Religionis
defensoribus strenuissimis, eorumque Secretario fide-
lissimo.

U T E T

Nobilissimis, Amplissimis, Prudentissimisque,

D. D. PRÆTORI, CONSULIBVS, SCABINIS,
Inchytae Reip. Ultrajectinae Senatoribus consultissimis,
gravissimis: horumque Secretario dignissimo.

NEC NON

Reverendis, Doctrina & Pietate Conspi-
cuis Viris,

OMNIBVS, & SINGVLIS ECCLESIA RV M
Orthodoxarum, quae in diocesi Ultrajectina colligun-
tur, Pastoribus vigilantissimis, Dominis Mecenatibus,
ac fautoribus, omni observantia colendis.

In gratitudinis debitæ testimonium hanc
disputationem humillime

D. D. . D.

JOH. JACOBUS HANFELDT

Respond.

De Illuminatione Hominis.

T H E S I S I

Eum ad hominis conversionem, eum primo loco illuminare, diximus. Heb. x. 32. *Revocate verò in memoriam superiores dies, in quibus illuminati quododivitis. quododivitis* Veteres crebrò pro baptismi sacramento accipiunt, quod alibi ostendimus. Illuminatio duplex est, *naturalis*, quæ cõsistit in lumine intellectus *naturali*: de quo intelligere licet Io. 1. 9. *supernaturalis*, quæ per spiritum fit, hominem in sacris fidei mysteriis illuminantẽ. Vel ulterius si velimus, pro triplici gradu luminis, triplex constituat, *sensualis* per oculum; *rationalis* per intellectum; *supernaturalis*, per spiritum, illuminatio. Hæc ultima est, quã homo à Deo, per ejus Spiritum, edocetur in sacris fidei & salutis mysteriis.

I I.

Subjectum ejus est intellectus. Ephes. 1. 18. Ipsa autem consistit in duobus; nam & *objectiva* est, & *subjectiva*, 1. *proponit* cognoscenda, & quæ, tum credere, tum agere oportet ad salutem: hæc autem quum nullibi habeantur quam in sacro Dei verbo, in eo ejusque mysteriis Deus nos illuminare, & sanctificare dicitur. Psalm. cxix. 18. Ioann. xvii. 17. Deut. xxv. 15. Psalm. xxv. 4. 5. & xxvii. 11. neque simpliciter proponit illa Deus, verum etiam explicat apertissime, ut eò melius capiantur, & teneantur. Luc. xxiv. 27. Act. vii. 31. & x. 33. Hæc Deus *verbo* suo operatur. Deinde (quemadmodum enim in Scholis non sufficit pueris librum proposuisse legendum, nisi & institutio accedat, & animæ imprimas literarum cognitionem, conjunctionem, & usum; ita quoque una cum libro S. Scripturæ objecto nobis, quem capere ex nobis æque minus possumus, ac infans non edoctus literas, Ies. xxix. 11. 12. necessario requiritur interna Spir. S. institutio, & illuminatio,

A&. VIII. 31. & XVI. 14.) nempe Deus cum verbo suo ulterius penetrat in animam hominis, & Spiritus sui efficaciam creat ibi, in medijs tenebris (11 Cor. IV. 6. 1 Cor. IV. 5. Ioann. I. 5.) principium cœlestis novi ac salutaris luminis, est, quasi spiritualem faciem Deus introducit in mentem, quâ in luce & calore quoque spirituali hominis animum constituit, Luc. XXIV. 32. Atque luminis hujus vis in duobus occupata est. I. ut dispellat tenebras mentis antiquas illas inveteratas, obfirmatas, præter *nativam*, etiam *acquisitam* omnem tenebrositatem, errores, præjudicia, & quæcunque in hominis animo adversantur salutarî veritati; nempe ut istis expulsis locus veritati, quo intret, & bene excipiat, detur. Tum, exporrigit istud divinum lumen cœlestes suos per omne Dei verbum radios, ac perlustrat ibi cuncta salutis & fidei nostræ mysteria, *veritatem* illorum, *certitudinem*, *bonitatem*, *copiam*, & simul *necessitatem*, Ioann. XVI. 13; 1 Cor. II. 10. &c. Matth. Ephes. I. 18. Psalm. CXIX. 18.

I I I.

Illuminationis istius *necessitas* (quippe necessariam esse constat. Psalm. XXV. 4. 5. & CXIX. 18. Ioann. XVII. 17.) apparet, I. siquidem *statum* nostrum ex nobis qualis ille est, & ante ac absque illuminante spiritus divini gratia, consideraverimus. Nempe I. is omnino *cæcus*, non intelligens est. Rom. III. 11. Ephes. V. 8. præter *originalem*, & *innatam*, multam habens *acquisitam* tenebrositatem, atque ad ea *contumaciam*. Rom. XI. 8. Deinde, ad cognoscenda amplectendaque objecta spiritualia *impotentes*, ac inepti plane sumus. 1 Cor. II. 4. 11 Cor. III. 5. Unde quanta necessitas illuminationis emergat, inde quoque confirmatur, quod in ipsis adeo *fidelibus*, qui jam spiritu Dei illuminati & conversi sunt, tanta adhuc regnat cæca stupiditas, & ad capienda sacra detestandus torpor. Luc. XXIV. 25. Heb. V. 1. Gal. III. 1. Disputatio hic oritur cum Socinianis, & Remonstrantibus: An ad bene & salutariter intelligendam S. Scripturam requiratur interna & singularis gratia ac illuminatio Spiritus sancti? illis negantibus: de quo disputamus
alibi

Auctor & causa iſtius illuminationis ſolus Deus eſt, Plalm. cxix. 8. Ieſ. l. 4. 5. per *verbum*. Act. xxvi. 18. Ephes. i. 11. 9. I Tim. i. 19. I Cor. iv. 4. &c. & per *Spiritum* ſuum. Ioan. xvi. 13. Ephes. i. 17. Heb. vi. 4. Etenim ab eo ſolo eſt *veritas* credenda, & *lumen* interum, quo ea videri ac percipi poteſt. I Tim. i. 16. I Cor. ii. 10. Sed hæc omnia à *Chriſto* nobis merita, & per eum conferuntur. Luc. i. 79. Matth. iv. 16. Ieſ. lxi. 1. I Tim. i. 10.

Illuminatio, uti cum institutione humana agitur in Scholis, habet *gradus*: alius alio excellit, & majori copiâ à Deo donatur. I Cor. xii. 7. I Cor. xii. 3. 4. 5. Ephes. iv. 13. Maniſteſtiſſimum diſcrimen eſt inter illuminationem *plenam*, ſalutarem, quæ fidelium eſt; & inter aliam *partialem*, quæ contingit etiam hypocritis, & reprobis: neque ſolis gradibus, ſed totâ ſpecie hæc diſtant, & longe alia eſt illius, ab hac, forma. Veram in ſuo genere quælibet gradus, uti jam indicatum, habet.

Haud parum difficultatis continet, aſſignare verum & ſpecificum utriuſque illuminationis diſcrimen: quod tamen nos ita tentamus, & ex quadruplici quidem capite, eruere. I. ex *ſubjecto* illuminationis: ſalvifica totam mentem afficit, ejuſpartem theoreticam, & *practiam*; non ita partialis illuminationis, quæ non peræque attingit & movet practicum intellectus, ac theoreticum. I Theſſ. v. 23. II. in *objecto* ejuſ: ſalvifica illuminationis ducit mentem in *omnem* veritatem, præcipue ſalutarem, Ioan. xvi. 13. alterâ verò homines abutuntur ad cognoscenda ſolum aliqua, quæ ſcientiæ laudem homini adferant: quare nec præcipua & ſalutaria, quamvis neceſſaria præ aliis, ideo magis curant. III. in ipſo *aſſenſu*: quod diſcrimen, præterquam quod ex prioribus illis fluit, (dum enim non totum ſubjectum, & intellectus practicus æque illuminatur; neque in univerſum objectum, atque in id, quod præcipue noſſe intereſt, nequit

etiam

etiam plenus elici istâ illuminatione assensus) quoque in eo conspicuum est, quod in illuminatione illâ hypocritarum partiali assensus eorum, qui hic etiam aliqualis tribuatur sacrae veritati, non sit cum integrâ fide. Heb. iv. 2. *μη σὺν ἰσχυρίᾳ καὶ φόβῳ πιστεύουσιν*. Credunt quidem aliquid, aliquatenus; verum eorum quæ credere videntur, non habent eam fidem, quam debent, ut sic ea credant se habere, & non aliter se salvari posse, quam solo isto arcto, & admirando modo, quo Deus per solum Christum, adversus carnis, & mundi desideria, tum meriti ac propriæ fiduciæ opinionem, ac præjudicia, salvaturum se hominem in verbo patefacit. Hæc non ita, ut oportet, credunt vera esse, quotquot, quantumvis illuminati, à salute & Christo manent alieni. iv. *effectu* illuminationis: qui in salvifica, & plenâ, est hominis conversio; in altera, non; quæ subsistit duntaxat in superficie quasi intellectus, nec ad totum hominem commutandum & sanctificandum penetrat. Ephes. i. 18. 19. Ioan. vi. 45. Vera illuminatio, vel illa gratia, quæ illuminat hominem salutariter, pergit usque in voluntatem, & totum hominem transformat: non quod satis habeat intellectum illuminasse, ad cuius determinationem naturaliter voluntas subsequitur; sed eadem gratia, quæ in intellectu illuminat, in voluntatem infert idem novæ vitæ principium; nam una opera fit totius hominis regeneratio, quâ voluntas apta redditur ad sequendum intellectum in supernaturalibus.

V I I.

Vbi proponit nobis Deus verbum suum, eaque objicit, in quibus instruere nos vult, *officii* nostri est I. *accipere* illuminationem, & II. *collatam fovere*. Illud ad objectivam, hoc ad subjectivam illuminationem attendere nos, atque observare oportet. Ies. i. 4. 5. I Sam. III. 10. Act. x. 33. Sed III. præcipuè, quo ostendimus & probamus tum nobis, tum aliis salutarem eam esse, ad *praxim* continuo & semper ea referenda est. Ioann. XIII. 17. Matth. v. 19.

V I I I.

In hac illuminatione dum per verbum nos ducit Dei Spiritus,

ricus, ut principium cognitionis omnis salutaris, & quævis nobis
ibi pandit cœlestis regni arcana, fideique mysteria, Ephes. 111.
18. Matth. xi 11. 11. in tria præcipue nos immittit cognoscen-
da. 1. *Deum*. 11. nos ipsos. 111. modum, quo cum Deo nos ite-
rum per *Mediatorem*, unimur. Ioan. xvi 1. 3. Heb. xi. 6. 11 Cor.
iv. 6. Hi articuli ante omnes sunt fundamentales. Deus, *nove-
rim me, noverim te*, est dictum Bernardi.

I X.

Dei cognitionem hic intelligimus, nõ qua *Deus* cognoscit, sive
se, sive alia à se. 1 Sam. 11. 3. 1 Cor. 11. 10. Ioan. xxi. 17. Act. xv.
18. sed passivè, qua cognoscitur: non ab *Angelis*, sive *bonis*, sive
malis etiam, Marc. 1. 24. sed ab *homine*. Hof. vi. 6.

X.

Adscribitur homini in Scripturis triplex sapientia. 1. *car-
nis*. Rom. vii 1. 7. Ierem. iv. 22. quæ est mala. 11. *mundi*, 1 Cor. 1.
19. & 11. 5. 6. & 111. 19. Iac. 111. 15. quæ extta Spiritum sancti-
ficationis non est bona. 111. *Spiritus, Dei, Christi*. Ioan. vi. 45
Ephes. iv. 24. Hæc est, qua Deum cognoscimus, quomodo se
in verbo suo revelavit: naturam Dei, *essentialiter, personaliter*; &
voluntatem ejus, præcipuè in in *Christo*. 1 Cor. 11. 20. & iv. 6.
Col. 11. 2. 3. Ioan. xiv. 7. 9. Rom. 11. 11. Phil. 111. 8. 11 Cor. 11.
14. Col. 1. 9. 10. & denique omnem sacram *veritatem*, λαβείν
τὴν ἐπιγνώσιν τῆ ἀληθείας, Heb. x. 26. 1 Tim. 11. 4. & 11 Tim. 111. 1.
ad salutem. γνώσιν τῆ σωτηρίας, Luc. 1. 77.

X I.

Hujus divinæ notitiæ spectanda nobis est 1. *præstantia*. 11.
necessitas. 111. *usus*. iv. *meda* acquirendæ. v. *proba*, & *veritas*; est
enim aliqua, *ἡ ἀδύναμος*, quam Apostolus appellat 1 Tim. vi.

X I I.

Quemadmodum bruta ratione; ita homines ipsos hac sapi-
entiã antecellimus. Dan. iv. 32. & c. Hof. xiv. 10. Cujus præstã-
tiam Deus a deo ipse valde extollit, & deprædicat. Ier. ix. 24.
Dicitur *bona*, Pl. cxi. 66. 11 Chron. xxx. 22. τὸ ὑπερέχον τῆ γνώσεως,
Paulo. Phil. 111. 8. Probaturn ejus dignitas multifariam. 1. in-
de, quod eum ipsum in finem data nobis à Deo est *Scriptura*

Sacra, ut cognitionem istam habeamus, I Tim. III. 16. Col. 1. 28. Secundò, Deus eam singulariter *promittit* se largiturum, ut præcipuum donum sub Novo Testamento. Ies. xi. 9. Ier. xxxi. 34. Luc. 1. 77. Heb. viii. 11. Tertiò, quando actu eam *conferit*, singularis grãtiæ prædicatur argumentum. Math. xvi. 17. & xi. 27. & xii. 11. Ephes. 1. 17. I Cor. iv. 6. I Reg. iii. 9. & iv. 29. I Paral. ix. 23. Dan. i. 17. & ii. 20. Iac. i. 5. Quartò, cognitionis hujus præstantia dupliciter spectatur, & in *se*, & comparate ad *alia*. Psalm. xix. 9. 10. Iob. xxviii. 13. &c. In se si consideretur, 1. ejus *objectum* Deus, ac divina omnia. Col. 1. 27. 11. *subjectum*, potissima hominis pars, scilicet ejus anima, & mens. 111. *fructus* in omni *vita*, atque in *salutem* æternam. Eccles. 11. 13. Si quoque ad alia comparatur, & quæcunque præstantia in mundo sunt, immensis parafangis omnia antecedit. Iob. xxviii. 14. Prov. 111. 10. & viii. 11. & xvi. 16. Nam & mundana absque eâ *nihil* sunt, *οὐδὲνα*, quin *obfunt*. Phil. 111. 8. 9. illi vero absque mundanis pretium suum nihilominus constat. Confer Eccles. ix. 16. v. Præterea ex contrarij, sive *ignorantia* deformitate, illius decus & gloria ostendi quoque potest, Eccles. 11. 13. Math. xv. 14. Iohann. xvi. 3. Ephes. iv. 18. vi. Postremo argumentum quoque præbet pro asserendâ cognitionis præstantiâ, quod *Diabolus* in tentatione primorum hominum hoc illis objecit, quo seduceret: eritis cognoscentes &c. Genes. 111. 5.

X I I.

Iam *necessitas* istius cognitionis apparet, ex Dei *præcepto*, & summâ ejus per universum Dei verbum commédatione: sub præcepto enim cadit, adeo non est res arbitrii indifferentis, & elegans solum, sed ex præcepto Dei necessaria. Hof. vi. 6. Rom. xvi. 19. Ephes. v. 15. Col. iv. 5. pro quâ impetranda, tum *sibi*, tum *alijs*, tam sollicitè pii Deum precantur. Psalm. xxv. 4. 5. & cxix. 18. Epef. 111. 18. Phil. 1. 9. Vti contra, eam ob causam *ignorantia* adeo damnatur à Deo: neque enim solum *prohibetur*, Psalm. xxxi. 1. 4. Ephes. v. 15. & accusatur, *reprehenditur* in hominibus. Gal. 111. 1. Luc. xxiv. 25. Psalm. lxxxii. 5. Ier.

IV. 22. II Tim. III. 7. Heb. v. 12. sed damnatur quoque. II Thes.
 I. 8. Hos. IV. 6. Chrysolthomus, homil. XVI. in Ioann. Verum
 attendite quæso. Etenim absurdum quod medicus, corarius, textor, &
 omnes generatim opifices quisque pro artis sua professione pugnet. Chri-
 stianus autem non possit ullam religionis sue asserere rationem. Atque
 illa artes neglectæ, ad pecuniam dampnum referunt, huius autem con-
 temptus anima detrimentum affert, & tamen tanta miseria, tanta
 insania laboramus, ut in illas omnem curam, cogitationemque ad-
 hibeamus. Necessaria autem, & salutis nostræ monumenta firmissi-
 ma pro nihilo ducimus.

X I I I.

Quæst. An ignorantia sit peccatum? Resp. Vulgus quidem
 non esse peccatum sibi persuadent; & Remonstrantes heresim
 etiã purum putum mētis errorem, qui citra peccatum vel cul-
 pam sit, esse statuunt: quas Tertullianus, lib. de Præscript. in
 initio: mortem æternam, & majoris ignis ardorem in fine, ait. Sed ex
 dictis liquet, sub censum peccati etiã venire ignorantiam,
 nempe eorum, quæ scribere ad salutem, & vitam bene instituend-
 dam, oportet, quæque scienda homini maxime sunt. Hinc cum
 tanta emphasi, & vehementia in sacris usurpatur aliquando
 illud *om̄s videtur*? vel quinquies uno in capite, ab Apostolo,
 I Cor. VI. 3. 9. 15. 16. 19. I Cor. III. 16. II Sam. II. 26. II Chron.
 XIII. 5. Matth. XVI. 9. II. II Cor. XII. 5. Heb. v. 12. Tum af-
 fectata & voluntaria ignorantia. *λανθάνει αὐτοὺς Ἐπιπέλοντες*. II Pet. III
 5. Prov. I. 8. I Cor. XIV. 38. Job. XXI. 14. Illa certe ignorantia
 non caret peccato, eque ac contraria agnitio virtus est; atque
 uti hæc præcipitur, ita illa prohibetur, reprehenditur, & dam-
 natur; quod nõ fieret, nisi pro peccato à Deo haberetur. Tum
 causalitatis intuitu, ut cognitio virtutum reliquarum, ita ig-
 norantia peccatorum origo est. Job. XXI. 14. 15. Rom. III. II.
 & I. 21. 22. 23. Ephes. IV. 17. 18. 19. Silius Ital. lib. IV. *Prime
 scelerum causa mortalibus agris, Naturam nescire Deum.*

X I V.

Ex quibus etiã patet, quam miser status sit hominum eo-
 rum, qui in ignorantia ista vivunt: Ioann. XII. 35. qui ambulat

in tenebris, nescit quo vadat. Vide Ephes. 11. 12. & 14. 17. 18.
 11 Thel. 1. 8. in tenebris spiritualibus constituti, sub tenebra-
 rum principe, à quo mentes eorum excæcata, in via, potesta-
 te, & regno tenebrarum, non nisi opera tenebrarum etiam
 produunt. Vti scriptura sic ista explicat, Ephes. v. 8. 11. 12. &
 14. 18. 11 Cor. 14. 3. 4. Prov. 15. 19. Col. 1. 13.

X V.

Vnus cognitionis est multus & necessarius, ad totam religio-
 nem, & omnes ejus virtutes, quarum illa choragium ducit,
 quæque nisi ab ea & post eam locum inveniunt. 1 Thel. 14. 9.
 Rom. x. 14. 1 Tim. 14. 3. conjunguntur, *πιστις ἄνευ νοῦ οὐ δύναται
 ἔσθαι*. Psalm. cvii. 43. 11 Pet. 1. 3. Deinde ad salutem nostram
 tantum confert, ut non solum eâ dicamur justificari, per me-
 tonymiam. Ies. 11. 11. sed & Christus in ea salutis nostræ sum-
 mam constituat. Ioann. xvii. 3. Bernardus, serm. xxxvii. in
 Cantic. *Quod si ignoras Deum, poteritne spes esse salutis, cum Dei
 ignorantia? ne hoc quidem: nec enim potes. aut amare quod nescias,
 aut habere quod non ama veris.*

X V I.

Quibus mediis cognitio illa acquiri potest? nam & per me-
 dia Deus eam suppeditat, Eccles. 1. 17. consideramus nunc
 non media per quæ illuminat, & suam peragit actionem Deus,
 quæ supra diximus esse, ejus verbum, atq; & spiritum; sed me-
 dia officii nostri, quibus benedicendo Deus est efficax in no-
 bis per sua illa media mentes nostras illuminando. Vbi ante
 omnia probe observandum, unde non habeatur illa cognitio,
 & sapientia: non ex nobis, aliis, aut toto mundo. Job. xxviii
 12. 14. 20. 23. Matth. xi. 27. sed à Deo, hic enim solus sapiens.
 1 Sam. 17. 3. & sapientiam conferens. Dan. 1. 17. Iec. 1. 5. pro-
 pius à Christo, & per eum, nostrum unicum mediatorem.
 Matth. xi. 27. Ioann. v. 20. Media subserviunt hæc. 1. diligens
 verbi divini studium, in quo & per quod hic unice & plenissi-
 me erudimur, ad salutem. Psalm. cxix. 11 Tim. 11. 16. 17. Sal-
 vianus, lib. v. *Nos ergo tantum scripturas sacras plenas, inviolatas,
 integras habemus, quæ eas vel in fonte suo bibimus, vel certe de purissi-*

imo fonte haurias per ministerium pura translationis haurimus : non
 tantummodo bene legimus, atque utinam quam bene legimus tam bene
 impletemus. Sed vereor, quod qui non bene observamus, nec bene le-
 gitemus : quia minor reatus est sancta non legere, quam lecta violare.
 Deinde, instantes ad Deum, pro isthac cognitione ab eo effla-
 gitanda, preces. Iac. 1. 5. 1 Reg. 11. 9. 12. Ephes. 1. 17. cujus pro-
 bati à plurimis mediis, pro impetrando hoc dono exempla
 quædam, ad Iac. 1. annotat, sed cum iudicio, ut ejus om-
 nia, expendenda, Cornelius à Lapide. De Didymo Alex.
 cæco narrat Rufinus, histor. lib. 11. cap. vii. *Is namque in parva
 ætate, cum adhuc etiam prima literarum ignoraret elementa, luminibus
 orbatus, majore desiderio scientiæ veri luminis inflammatur : nec de-
 sperationem cupita adipiscendi passus est, cum audisset scriptum in Eu-
 uangelio: Quod apud homines impossibile est, possibile est apud Deum.
 Hac igitur divina pollicitatione confusus indefinenter aominum depre-
 catur, non ut oculorum carnalium usum, sed ut illuminationem eos-
 dis acciperet. Miscebat tamen precibus studia ad laborem, & iuges
 continuatasque vigilias, non ad legendum, sed ad audiendum adhibebat,
 ut quod aliis usus, hoc illi conferret auditus. 111. Timor Dei, qui
 hanc ob rationem sæpius in Scriptura nobis commendatur,
 quod veræ sapientiæ sit principium. Psalm. cx1. 9. Prov. 1. 7.
 Ioann. vii. 17. Quomodo, dices, timor Domini initium est
 sapientiæ, quum sapientia sit initium timoris Dei? utrumque
 verum est, per mutuam virtutum harum *ἐπιπελοῦται* : nemo
 probe timet Deum, nisi qui cum cognoscat : cognoscit quo-
 que nemo cum bene, nisi qui timet etiam : imo & utrumque
 vicissim alterius medium dici potest. Nō quidem timeri Deus
 potest ante omnem de eo cognitionem, sed nec quantum
 necesse est, & ad salutem facit, cognoscitur, nisi ab eo, qui ti-
 morem ejus adferat quoque. iv. *Institutio*, & exercitia quævis
 sacra, catechetica, ascetica omnia, quibus in veritatis sacræ a-
 gnitionem ducimur. Act. vii. 35. Ephes. iv. 20. 11. v. Deni-
 que *conversatio* familiaris eorum, qui dicuntur pleni spiritu,
 quique in sacris præ nobis sunt instructiores. Rom. 1. 11. Qua
 ratione cordis *cæcitas* expugnari & curari possit, vide apud Ioh.*

Adversus ista cognitionis media qui delinquit, & proterve ea contemnit ac proculcat, graviter peccat, & multis se ac dirrissimis pœnis facit obnoxium. Nam ita Deus istum contem- tum vindicare novit. I. aufert ab hominibus mediocum isto- rum copiam, lumen illud, & solem, quo tam fœde & ingrate abutuntur. Amos VIII. II. 12. Apoc. II. 5. Deinde, à se eos re- pudiat. Hof. IV. 6. Act. XIII. 46. Tertio, iusto suo iudicio Deus eos excæcat, & tenebris, quas tam pertinaciter adamaverunt, tradit. Iesa. VI. 9. 10. Matth. XIII. 13. Ioann. XI. 40. Quarro & obdurat. Rom. II. 4. 5. Iesa. VI. 10. Rom. XI. 8. Denique in ex- tremas & infernales pœnarum tenebras iustâ conjicit ultione. Matth. XVII. 13. quare sedulo & sancte semper observanda illa, ex Psalm. xcvi. 7. Apostoli admonitio, quæ est Heb. III. 7. 8. &c.

Quum autem præter veram & salutarem cognitionem, sit etiam aliqua falsa, quæ adulterina specie, & vana sapientie ja- ctatione decipit, *ἐπιβάλλει τὴν ψῆφον ἐπὶ τὸν οὐρανόν*, I Tim. VI. 20. I Cor. VIII. 1. 2. quin & in Diabolis aliqua est Marc. I. 24. operæ pretium erit discernere, per quæ signa vera notitia à falsa, & hypocritica distinguatur, & separetur. Iac. III. 13. 15. 17. quæ hæc impresentiarum damus I. vera cognitio semper habet junctam sibi fidem. Ioann. XI. 38. *ἡνὰ πνεῦμα ἐστὶν αἰσθητικόν*. I Tim. IV. 3. I Ioan. IV. 16. *Ἐν ἡραῖς ἐν γλώσσῃ καὶ ἐν πνεύματι ἡ ἀγάπη*. Iesa. XLIII. 10. Non ita cognitio falsa. II. Vt vera & salutaris illuminatio conjun- cta semper est cum interiori animi conversione & sanctificati- one, ita notitia cum sanctitate; quam sulsque deque habet & spernit quævis alia notitia. I Cor. I. 30. est notitia, quæ non so- lum habet lumen, sed quoq; calorem, quo incenditur homo, & ardet Deo plenus. Luc. XXIV. 32. Tertio, falsa & inanis notitia proxim despicit, & respuit. Rom. II. 18. 22. 22. quam contrâ vera cognitio semper urget & tecum trahit, ut eo- rum, quæcunque novit bona homo, sit idem simul observan- tissi-

tiffimus. Ioan. XIII. & VIII. 55. Col. I. 6. Iac. III. 17. Ioann.
II. 3. 4. 5. & III. 6. Iob. XXVIII. 28. Ierem. XXII. 16. Bernar-
dus: multi scientiam quarunt, pauci conscientiam. Et ferm. XXXVI.
in Cantic. Sunt namque qui scire volunt eo fine tantum ut sciant, &
turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt ut sciantur ipsi, & tur-
pis vanitas est. Qui profecto non evadent subsannantem satyricum, &
ei qui ejusmodi est, decantantem: Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc
sciat alter. Et sunt item qui scire volunt ut scientiam suam vendant,
verbi causa pro pecunia, pro honoribus: & turpis questus est. Sed sunt
quoque qui scire volunt ut adficient, & charitas est. Et item qui scire
volunt ut adficientur, & prudentia est. Horum omnium soli ultimi
duo non inveniuntur in abusione scientia, quippe qui ad hoc volunt in-
telligere ut beneficiant. Denique intellectus bonus omnibus scienti-
bus eum. Reliqui omnes audiant: Scienti bonum & non facienti,
peccatum est ei. Ac si per similitudinem dicat: sumentis cibum &
non digerenti, perniciosum est ei. Cicero, lib. II. de finibus. ex A-
ristotele citat, ad duas res hominem esse natum, ad intelligen-
dum & faciendum. Quarto, & sensum habet eorum quæ legit, &
quæ novit, qui salutariter novit. Phil. I. 9. Ephes. I. 17. quale
est discrimen inter notitiam geographicam, quam unus habet
ex propria experientia & locorum observantia, alter ex tabu-
lis, quas securus itineris proprii nude speculatur; tale est inter
notitiam veritatis divinæ salutarem, quæ cum spiritali
sensu conjugata est, & alteram vanam, temporiam. v.
vera notitia trahit secum reliquarum virtutum omnium com-
pagem, & fyra. II Pet. I. 4. 5. II Cor. VI. 6. & VII. 7. Iac. III.
13. Addit Robertus Boltonus, egregius, & si quis, divinus,
inter Anglos Theologos, Practicus, lib. *The Saints examination*,
pag. 44. & 225. hæc singularia, per quæ quoque notitia salu-
taris dignosci potest, quæ quorsum prioribus non adjunga-
mus? VI. salutaris notitia parit humilitatem, & quo quis plura
sapit, eo de se humiliter semper judicat. Iob. XLII. 5. 6. Gre-
gorius, lib. XXI. I. Moral. cap. XVII. *Vera scientia afficit, non ex-
tollit: nec superbientes quos repleverit, sed lamentantes facit.* con-
trà est in vana quavis, & hypocritarum, quantumvis de mate-

tius sacris notitia. v. i. i. Iuge desiderium & studium ulterioris
semper profectus 1 Pet. 11. 2. 3. octavum signum notitiæ ejus,
quæ salutaris sit, est, esse diffusivum & *communicativum* sui ad a-
lios, instar alicujus solis. Prov. x. 21. & xv. 7. nonum est, quod
notitia hæc parit *amorem*. 1 Cor. v. 11. 1. & xii. 1. 2.

Iam quousque, & ad quos illuminationis gradus attingere
queat qui fide modo temporaria imbutus est homo, hoc est,
vana illa & hypocritica de Deo notitia, vide explicantem in
sequentibus, jam nominatum Theologum, pag. 229. &c. de
quo & nos alibi agemus.

X I X.

Proximo post Dei cognitionem loco sequitur cognitio no-
stri ipsius, Jerem. 11. 23. & 111. 13 & xxxi. 19. Rom. vi. 1. 18. 24.
11 Cor. xiii. 5. Apoc. 111. 18. Cyprianus, lib. 1. epist. 111. *Pri-
mus felicitatis gradus est, non delinquere: secundus, delicta cognoscere.*
Hæc quæ consistat in cognitione nostræ miseræ, in duobus
occupatur, in *peccatorum* nostrorum cognitione, & *originalis*, &
actualium; deinde *reatus*, sive pœnarum; quæ iterum subjec-
tione distribuuntur in pœnas corporis, tum animi; & durationis
respectu, in *temporales*, & *aternas*. Cæcilius, apud Minutium, in
Octavio, sic loquitur: *Beati satis, satisque prudentes jure videamur,
si secundum illud vetus sapientis oraculum, nosmet ipsos familiarius no-
verimus.*

X X.

Denique illuminamur à Deo in cognitionem *Christi*, Re-
demtoris nostri, & per quem Deo, à quo per peccatum avul-
si sumus, reunimur: cognoscere hoc contingit ex Euangelio
gratiæ; ubi Christi discimus & *personam*, *Dei & hominis*, & *officia*,
quid fecerit, & *passus* pro nobis sit, atque porro *faciendus* nobis
sit, pro triplici ejus officio, *Prophético*, *sacerdotali*, & *Regio*. 1 Cor.
11. 2. & 1. 30. Ioann. xvii. 3. Philipp. 111. 8. Col. 1. 18. 16. Atq;
illa est illuminationis, quam in conversione nobis facit Deus,
latitudo: subiectum ejus est, intellectus: terminus, notitia;
tum Dei, tum nostri, & Christi Mediatoris: habetur autem ex
verbo Dei, tenditque ad æternam animarum nostrarum salu-
tem.

Co-

Corollaria Respondentis.

1 **P** Rincipium Jeseuitæ Veronii, aliorumque illum sequentium (nihil in rebus fidei credendum esse, nisi totidem formalibus verbis in S. Scriptura contineatur expressum) Atheismum, Libertinismum, & Scepticismum inducit, adeoque detestandum est.

2 Usam rationis in Theologia qui negant, pro Epicureis habemus.

3 Datur cognitio Dei naturalis.

4 Christus non est ubique secundum humanam naturam.

5 Qui Reformato-Catholicos à Calvino suæ religionis originem trahere, atque adeo Calvinistas vocari posse asserunt, strenue calumniantur.

6 Petrum fuisse Romæ probari non potest.

7 Purgatorium ut & satisfactiones humanæ fabulæ sunt, sed ad purgandos loculos efficacissimæ.

8 The-

8 Theologiam nostram, qui dicunt, mere
speculativam esse, calumniantur.

9 Homo ad bonum spirituale ex se præstan-
dum nullas habet naturales vires.

10 Deus non est author mali.

11 Fideles finaliter & totaliter deficere non
possunt.

11 Petrus non fuit caput reliquorum A-
postolorum, nec ecclesie & Monarcha.

13 Providentia Dei versatur etiam circa
peccata.

14 Solum Dei verbum veræ fidei perpetua
norma est ac regula.

F I N I S.